

Силабус
освітньої компоненти
Практикум з основ соціальної інклюзії
2026-2027 навчальний рік

Освітня програма: «Соціальна робота та соціальна педагогіка».

Спеціальність: 231 Соціальна робота.

Галузь знань: 23 Соціальна робота.

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський).

Викладач	Захарова Наталя Миколаївна, к.пед.н., доцент кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Посилання на сайт	https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=685 https://dspace.bdpu.org/handle/123456789/1133
Контактний телефон	0957976650
E-mail викладача	zaharovanatalia@ukr.net
Графік консультацій	середа: 13.00-14.00

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні/ семінарські/ лабораторні заняття	Самостійна робота	звітність
5/150	12	18	120	залік

Семестр: літній.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: соціальна інклюзія, соціальне виключення, соціальна безбар'єрність

Мета курсу: ознайомлення з теоретико-методологічними, нормативно-правовими та організаційно-методичними засадами інклюзивних процесів у соціумі; засвоєння прогресивних моделей соціальної інтеграції на рівні усвідомлення здобувачами вищої освіти категорії «соціальна інклюзія» як певного соціального механізму, норм професійної етики соціального працівника, інструменту, спрямованого на подолання соціальних стереотипів у суспільстві, бар'єрів та обмежень на шляху до соціального благополуччя та добробуту.

Предмет курсу: практичні засади основ соціальної інклюзії в сучасних умовах.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності

ЗК-4 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-10 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ФК-5 Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які опинилися в складних життєвих

ФК-15 Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад. обставинах.

ФК-20 Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

програмні результати навчання

ПР-3 Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

ПР-3 Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

ПР-13 Використовувати методи соціальної діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів клієнтів.

ПР-19 Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.

ПР-20 Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання, в тому числі на етапі раннього втручання.

Зміст курсу:

Тема 1. Соціальна інклюзія як соціально-педагогічний феномен

1.1. Генеза соціального виключення

Суть соціального виключення в історичному контексті; причини та ознаки виключення; стигматизація та дискримінація; соціально-історичні наслідки виключення.

1.2. Соціальна інтеграція в еволюції суспільства

Соціальна інтеграція як наслідок еволюції суспільного сприйняття гетерогенності як соціального фактору; історичні приклади соціальної інклюзії; шляхи протидії соціального виключення.

Тема 2. Соціальна інклюзія як суспільно значуща категорія

2.1. Практикум з основ соціальної інклюзії як вимога сьогодення

Актуальність даного курсу; характеристика провідних категорій: соціальна ізоляція, соціальна інклюзія, соціальна інтеграція, інклюзивне суспільство. Історія поняття «соціальна інклюзія» у вітчизняних документах та міжнародній практиці.

2.2. Особливості соціальної інклюзії

Базові цінності соціальної інклюзії; характеристика соціально інклюзованих груп; моделі та особливості соціальної інтеграції окремих соціальних груп.

Тема 3. Держава без бар'єрів

3.1. Соціальна безбар'єрність: світовий досвід для України

Поняття безбар'єрності в міжнародній практиці; пріоритетні напрямки безбар'єрності в європейських країнах. Програмні документи щодо інклюзії та безбар'єрності в ЄС; практика реалізації безбар'єрності. Соціальна безбар'єрність в Україні; політика, заходи. Безбар'єрне середовище в дії, реальні факти..

3.2. Безбар'єрне освітнє середовище

Умови доступності закладу освіти; значення універсального дизайну в освіті. Безпечний освітній простір. Поняття психології безпеки в освіті; психологічна безпека особистості в освітньому середовищі, критерії стану безпеки. Технічні норми формування безпечного освітнього простору; сучасний стан.

Тема 4. Формування толерантного суспільства

4.1. Основні принципи етикету в спілкуванні з маломобільними групами

Бар'єри на шляху безбар'єрності. Загальні правила етикету; мовний етикет. Правила спілкування. Соціальна інклюзія в Новій українській школі.

4.2. Супровід та взаємодія з різними групами

Загальні положення взаємодії: людина з порушеннями зору або незряча; з проблемами пересування; порушення слуху або глуха людина; людина з затримкою розумового розвитку та інші категорії.

Тема 5. Шляхи та особливості соціальної інклюзії окремих категорій

5.1. Соціальна інклюзія дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Законодавча підтримка даної категорії дітей в соціалізації. Соціальні служби як інститут соціальної інтеграції дітей. Програми з розвитку соціальних компетенцій дітей в умовах закладів освіти. Міжвідомча взаємодія у подоланні соціальних бар'єрів.

5.2. Допомога родині в соціалізації дітей з особливими потребами

Роль батьків у процесі інтегрування дітей з особливими потребами. Компетентнісне батьківство. Подолання емоційного вигорання батьків дітей-інвалідів.

Тема 6. Перспективи соціальної інклюзії в Україні.

6.1. Соціальна інклюзія людей старшого віку

Проблема старіння населення в сучасному світі. Ейджізм: сутність та форми прояву. Збереження стану соціальної інтеграції людей похилого віку.

6.2. Соціальна інклюзія в умовах війни

Протидія соціальному розшаруванню українського суспільства на темі війни. Фактори соціальної згуртованості та національної ідентичності як об'єднуючий мотив. Роль соціальної роботи в зміцненні суспільства

Тема 7. Механізми та інструменти соціальної інклюзії

7.1. Соціально-педагогічні технології соціальної інклюзії

Поняття та види соціально-педагогічних технологій інклюзії. Індивідуальний та груповий підходи у забезпеченні соціальної участі. Технології соціального супроводу, консультування, посередництва та соціальної підтримки. Практичні інструменти подолання соціальної ізоляції та залучення людини до суспільного життя.

7.2. Соціальне партнерство як механізм інклюзивної взаємодії

Сутність соціального партнерства та його роль у формуванні інклюзивного суспільства. Взаємодія державних установ, закладів освіти, соціальних служб, громадських організацій, волонтерських ініціатив та сім'ї. Міжсекторальна співпраця у вирішенні соціальних проблем. Практика розроблення та реалізації спільних інклюзивних ініціатив.

Тема 8. Інклюзія в громаді

8.1. Інклюзивна громада: принципи, ресурси та можливості

Поняття інклюзивної громади. Доступність соціальних, освітніх, культурних та адміністративних послуг. Ресурси територіальної громади у забезпеченні соціальної участі різних груп населення. Виявлення соціальних бар'єрів та визначення можливостей їх подолання на рівні громади.

8.2. Участь громадян у створенні інклюзивного середовища

Громадянська активність та соціальна участь як складові інклюзії. Залучення різних соціальних груп до прийняття рішень. Волонтерство, взаємодопомога та самодопомога як ресурси соціальної інтеграції. Практикум з розроблення локальних ініціатив, спрямованих на підвищення соціальної згуртованості громади.

Тема 9. Цифрова та інформаційна інклюзія

9.1. Цифрова доступність як складова соціальної інклюзії

Поняття цифрової інклюзії та цифрової нерівності. Бар'єри доступу до цифрових ресурсів і послуг. Цифрова грамотність різних соціальних груп. Доступність вебресурсів, цифрових

сервісів та електронних послуг для людей з різними потребами. Практичні способи подолання цифрового виключення.

9.2. Інформаційна безпека та інклюзивна комунікація

Доступність та зрозумілість соціально значущої інформації. Принципи інклюзивної комунікації в цифровому середовищі. Інформаційні бар'єри та їх вплив на соціальну участь. Критичне сприйняття інформації, протидія дезінформації та формування безпечної інформаційної поведінки представників різних соціальних груп.

Тема 10. Практика проєктування інклюзивного середовища

10.1. Соціально-педагогічне проєктування в системі соціальної інклюзії

Сутність та етапи соціально-педагогічного проєктування. Визначення потреб цільової групи та аналіз соціальних бар'єрів. Постановка цілей і завдань інклюзивного проєкту. Визначення ресурсів, цільової аудиторії та очікуваних результатів. Розроблення практичного плану інклюзивного проєкту.

10.2. Моніторинг та оцінювання результативності інклюзивних практик

Критерії та показники ефективності соціально-інклюзивних заходів. Методи збору та аналізу інформації про результати інклюзивних практик. Оцінювання рівня соціальної участі, доступності та задоволеності цільових груп. Практикум з аналізу результатів реалізованого інклюзивного проєкту та визначення напрямів його вдосконалення.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
3	150	12	18	-	-	120	150	6	6	-	-	138
Модуль 1												
1.1.Гене́за соціального виключення	7	2	-	-	-	5	7	2	-	-	-	5
1.2.Соціально інтеграція в еволюції суспільства	8	-	2	-	-	6	8	-	-	-	-	8
Разом за темою1.	15	2	2	-	-	13	15	2	-	-	-	13
Тема 2. Соціальна інклюзія як суспільно значуща категорія												
2.1.практикум з основ соціальної інклюзії як вимога сьогодення	7	2	2	-	-	3	7	2	-	-	-	5
2.2. особливості соціальної інклюзії	8	-	-	-	-	8	8	-	2	-	-	6
Разом за темою2	15	2	2	-	-	11	15	-	2	-	-	11
Тема 3. Держава без бар'єрів												
3.1. Соціальна безбар'єрність: світовий	7	2	2	-	-	3	7	-	2	-	-	5

досвід для України												
3.2.Безбар’єрне освітнє середовище	8	2	2	-	-	4	8	2	-	-	-	6
Разом за темою 3	15	4	4	-	-	7	15	2	2	-	-	11
Тема 4. Формування толерантного суспільства												
4.1.Основні принципи етикету в спілкуванні з маломобільними групами	7	2	2	-	-	3	7	-	-	-	-	7
4.2.Супровід та взаємодія з різними групами	8	2	2	-	-	4	8	-	2	-	-	6
Разом за темою 4	15	4	4	-	-	7	15	-	2	-	-	13
Тема 5. Шляхи та особливості соціальної інклюзії окремих категорій												
5.1. Соціальна інклюзія дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування	7	-	-	-	-	7	7	-	-	-	-	7
5.2. Допомога родині в соціалізації дитини з особливими потребами	8	-	2	-	-	6	8	-	-	-	-	8
Разом за темою 5	15	-	2	-	-	13	15	-	-	-	-	15
Тема 6. Перспективи соціальної інклюзії в Україні												
6.1. Соціальна інклюзія людей старшого віку	7	-	2	-	-	5	7	-	-	-	-	7
6.2. Соціальна інклюзія в умовах війни	8	-	2	-	-	6	8	-	-	-	-	8
Разом за темою 6	15	-	4	-	-	11	15	-	-	-	-	15
Тема 7. Механізми та інструменти соціальної інклюзії												
7.1. Соціально-педагогічні технології соціальної інклюзії	7	-	-	-	-	7	7	-	-	-	-	7
7.2. Соціальне партнерство як механізм інклюзивної взаємодії	8	-	-	-	-	8	8	-	-	-	-	8
разом	15	-	-	-	-	15	15	-	-	-	-	15
Тема 8. Інклюзія в громаді												
8.1. Інклюзивна громада: принципи, ресурси та можливості	7	-	-	-	-	7	7	-	-	-	-	7
8.2. Участь громадян у створенні інклюзивного середовища	8	-	-	-	-	8	8	-	-	--	-	8
разом	15	-	-	-	-	15	15	-	-	-	-	15
Тема 9. Цифрова та інформаційна інклюзія												

9.1. Цифрова доступність як складова соціальної інклюзії	7	-	-	-	-	7	7	-	-	-	-	7
9.2. Інформаційна безпека та інклюзивна комунікація	8	-	-	-	-	8	8	-	-	-	-	8
разом	15	-	-	-	-	15	15	-	-	-	-	15
Тема 10. Практика проєктування інклюзивного середовища												
10.1. Соціально-педагогічне проєктування в системі соціальної інклюзії	7	-	-	-	-	7	7	-	-	-	-	7
10.2. Моніторинг та оцінювання результативності інклюзивних практик	8		-	-	-	8	8	-	-	-	-	8
разом	15	-	-	-	-	15	15	-	-	-		15
Усього	150	12	18	-	-	120	150	6	6	-	-	138

Методи навчання: словесні (пояснення, розповідь, лекція, семінари бесіда (вступна, бесіда-повторення); наочні (перегляд фрагментів фільмів); практичні: (моделювання фрагментів менторської підтримки; есе); методи контролю і самоконтролю (метод усного контролю), метод письмового контролю (словник термінів).

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): навчальний курс складається з лекцій, семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи. Лекційні заняття передбачають ведення письмового конспекту. Підготовка семінарських занять передбачає усне опрацювання теоретичних питань та дискусію за темою. Підготовка завдань до самостійних та індивідуальних робіт здійснюється у друкованому вигляді (формат MicrosoftWord або PowerPoint (де необхідно) за визначеним шаблоном та передбачає усне опитування здобувачів протягом семінарського заняття до теми або на груповій/індивідуальній консультації.

Політика використання штучного інтелекту: Інструменти штучного інтелекту (ШІ), такі як ChatGPT, Grammarly, Claude, Gemini та інші подібні платформи, можуть бути використані здобувачами освіти для підтримки самостійної та індивідуально-дослідної роботи. Це включає написання чернеток, перевірку граматики, генерацію ідей або обробку даних тощо. Використання має бути етичним і усвідомленим та не замінює особистий аналіз і висновки здобувача

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: технічне (комп'ютер, проектор); програмне (MicrosoftOffice: Moodle, репозитарій); наочність (фотодокументи).

Система оцінювання та вимоги:

Форма підсумкового контролю успішності навчання залік

Система оцінювання передбачає поточний та підсумковий контроль (залік) за результатами вивчення дисципліни.

У загальному розподіл балів (поточного та підсумкового контролю), які отримують здобувачі ВО представлено у таблиці 1

Таблиця 1

Розподіл балів, які отримують здобувачі ВО денної форми навчання

Поточне тестування та самостійна робота								Середнє арифметичне за поточну роботу (максимально 50 балів)	залік	Сума
Тема 1		Тема 2		Тема 3		Тема 4			50	100
1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1.	4.2			
25		25		25		25				
Тема 5		Тема 6		Тема 7- 8		Тема 9-10				
5.1	5.2	6.1	6.2	7.1.- 7.2.	8.1. 8.2	9.1.- 9.2.	10.1. 10.2			
25		25		25		25				

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Поточний контроль здійснюється за результатами усіх виконаних завдань, передбачених планами семінарських, самостійних та індивідуальних робіт. За вивчення кожної теми максимально нараховується 25 балів, з них: 5 бал. – усна відповідь, по 5 бал. за самостійну та ІНДЗ, 10 бал – тест.

Критерії оцінювання семінарського заняття (усна відповідь)

«5» бали – повно, змістовно, з посиланням на нормативно-правові документи та наукові джерела, зв'язок з попередньо вивченими темами та проекцією на професійну діяльність, повна відповідь на уточнюючі питання, часткова опора на конспект.

«4» бали – достатньо повно, з посиланням на нормативно-правові документи та наукові джерела, відповідність темі та плану, зв'язок з попередньо вивченими темами та проекцією на професійну діяльність, об'ємна відповідь на додаткові питання, часткова опора на конспект.

«3» бали – неповне розкриття змісту питання, неповна або негрунтовна відповідь на додаткові питання, допущені незначні помилки під час відповіді, опора на конспект.

«2» бали – часткове розкриття програмного питання, слабке знання видів документів та правил роботи з ними, неповна або відсутня відповідь на додаткові питання, читання з конспекта.

«1» бал – підготовлено письмовий фіксований виступ без усної доповіді.

На занятті заохочується активність здобувачів, участь в обговоренні питань. Висока активність на семінарському занятті (від 3 і більше змістовних доповнень) оцінюється від 1 до 3 балів; середня активність – (доповнення не повні, часткове повторення попереднього доповідача) від 1 до 2 балів.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Самостійна робота є частиною підготовки здобувача до заняття. Проводиться у формі письмової відповіді на теоретичні питання. У складі письмової роботи міститься одне теоретичне питання.

«5» бали – повна, обгрунтована відповідь на питання прикладного характеру.

«4» бали – не досить повна відповідь, недостатня аргументованість на питання пов'язані зі знаннями теорії та прикладного впровадження.

«3» бали – неповні відповіді на запитання, грубі помилки при висвітленні теоретичного матеріалу; помилки при трактуванні теми чи завдання.

«2-1» бали – часткове виконання завдання, відсутність правильного вибору джерел інформації та пояснень.

Критерії оцінювання індивідуально-дослідних завдань

ІНДЗ є частиною підготовки здобувача до заняття. Проводиться у формі письмової відповіді на теоретичні питання, але впливає на формування фахових компетентностей здобувача. У складі письмової роботи міститься одне завдання.

«5» бали – повна, розгорнута відповідь на питання дослідного та творчого характеру, обґрунтовано вибір необхідного зразку, форми документів при роботі з конкретним випадком, вимог щодо оформлення.

«4» бали – не досить повна відповідь, недостатня аргументованість вибору необхідного зразку, форми документів при роботі з конкретним випадком, вимог щодо оформлення.

«3» бали – неповні відповіді на запитання, грубі помилки при висвітленні теоретичного матеріалу, навчальній роботі зі зразками документів.

«2-1» бали – часткове виконання завдання, помилки при навчальній роботі зі зразками документів.

Оцінювання

оформлення портфоліо зразків професійної документації

Портфоліо формується здобувачем протягом всього курсу вивчення дисципліни та відповідає плану семінарських занять, самостійної роботи та ІНДЗ. Складається з конспектів літературних джерел, підготовлених відповідей завдання, оформлення презентацій або інших демонстраційних матеріалів. За повне порт фоліо здобувач по закінченню вивчення курсу може набрати 20 балів (за кожен тему максимум 10 бал. x 6 тем : 3 кредити =20 бал.)

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Форма і терміни семестрового контролю з дисципліни для денної та заочної форми навчання визначаються ОПП спеціальності, розкладом сесії і включають проведення заліку.

Семестровий контроль проводиться у формі усного опитування (за програмою заліку, розробленою для заліку з цієї дисципліни). У процесі співбесіди і відповіді на залікове питання здобувач має продемонструвати й результати навчання як, наприклад: інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід, надавати підтримку в різних ситуаціях. Максимальна кількість балів, що нараховується за залік 50 балів.

Таблиця 2

Критерії оцінювання (усних відповідей)

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно» 40 – 50	Відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Спостерігається глибоке володіння матеріалом, здобувач орієнтується у видах, формах та правилах професійного документування, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал.
«Добре» 15 – 39	Відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал,

	порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, а також виконувати навчальні завдання з роботи зі зразками документації. У відповідях допущені несуттєві помилки, неточності.
«Задовільно» 1 – 14	Відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання матеріалу, форм документів, але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при виборі зразків документів щодо конкретного випадку.

ПІДСУМКОВА ОЦІНКА

За підсумками вивчення дисципліни здобувач вищої освіти може отримати 100 балів (50 балів¹ – поточне оцінювання + 50 балів – контрольне оцінювання (залік).

Підсумкова кількість балів визначається за формулою:

$$m = \frac{3K_1 + 3K_2 + 3K_3 + 3K_4}{n} + 50 = 100$$

де m – кількість набраних балів за вивчений курс;

n – кількість залікових кредитів;

50 балів – залік.

Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма заліковими кредитами та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час заліку.

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у балах

Шкала оцінювання: ЄКТС

Сума балів за всівидиосвітньої діяльності	Оцінка ECTS
90 – 100	A
78 – 89	B
65 – 77	C
58 – 64	D
50 – 57	E
35 – 49	FX
1 – 34	F

¹Мінімальний допуск до підсумкової атестації здобувача можливий за умови набрання ним 35 балів за виконані роботи протягом семестру.

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основні

1. Гладищук А. М., Горішна Н. М., Криницька І. П. та ін. На шляху до інклюзії: соціальна робота з дітьми з інвалідністю та їхніми сім'ями : посібник. Житомир : 505, 2024. 377 с.
2. Оржель О., Бойченко М., Петроє О. та ін. Соціальна інклюзія у сфері вищої освіти: теоретико-концептуальні засади, цільові групи, виміри та індикатори : монографія / за ред. О. Оржель. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. 122 с.
3. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність, перспективи розвитку. Ч. 1 : Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні : колективна монографія / за заг. ред. С. П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці : Технодрук, 2021. 351 с.
4. Давиденко Г. В. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 239 с.
5. Гуренко О. І. та ін. Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти : монографія / за заг. ред. К. В. Петровської. Вінниця : Твори, 2023. 255 с.
6. Радченко М. І., Блінов О. А., Прожога І. В. Соціальна робота з людьми з особливими потребами : методичні рекомендації до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр» спеціальності 231 «Соціальна робота». Київ : НАУ, 2022. 95 с.
7. Зубченко С. О., Каплан Ю. Б., Тищенко Ю. А. Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2020. 24 с.
8. Україна. Кабінет Міністрів. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366, у редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 294-р.
9. Інклюзія осіб з інвалідністю при гуманітарному реагуванні : посібник для органів і закладів, залучених до організації та надання допомоги й послуг населенню при гуманітарному реагуванні. Київ : ПРООН в Україні, 2022.
10. Україна. Міністерство соціальної політики. Державний стандарт соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання : наказ Міністерства соціальної політики України від 23 грудня 2021 р. № 718.

Допоміжна

11. Послуги без бар'єрів : посібники для працівників органів місцевого самоврядування, центрів надання публічних послуг, громадського транспорту, культурних установ, моніторингових груп та закладів освіти. Київ : ПРООН в Україні, 2023.
12. Короткий посібник з цифрової доступності. Київ : ПРООН в Україні, 2023.
13. Доступність інформування та оповіщення в кризових ситуаціях. Київ : ПРООН в Україні, 2023.
14. Законодавче регулювання цифрової безбар'єрності: найкращі європейські практики : звіт за результатами дослідження. Київ : ПРООН в Україні, 2023.
15. Безбар'єрність на публічній службі: стислі рекомендації. Київ : ПРООН в Україні, 2024

Інтернет-ресурси

1. Міжнародний фонд «Відродження». URL: <https://www.irf.ua/> (дата звернення: 05.03.2019)
2. Платаш Л. Б. Становлення державно-громадських механізмів розвитку інклюзивної освіти в Україні (1990-2020 рр.). *Науковий журнал Хортицької національної академії.*

Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) наук. журн. / [ред. кол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2020. Вип. 1(2). С. 40-55.
<https://journal.khnnra.edu.ua/index.php/njKhNA>

3. Соціальна інклюзія в Новій українській школі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://fc.vseosvita.ua/o/000r13-51a7.docx>

4. <https://naiu.org.ua/useful/etika-spilkuvannya/>